

HET KANSSPEL TE OOSTENDE VOOR 1914

door M. CONSTANDT

Nadat William Hesketh in 1784 als eerste drankslijter op de zeedijk verscheen, kende Oostende zijn trage uitbouw tot toeristisch oord. Een stimulans in die ontwikkeling kwam vanaf 1874 toen de Belgische staat de zeedijk aan het privé-initiatief overliet.

Er brak een gouden tijd aan voor architecten en aannemers. In 1878 werd dan een nieuw Kursaal geopend, meteen het zinnebeeld van een nieuwe toeristische periode. Het Kursaal als ontmoetingsplaats voor de High-Society, werd ook de plaats waar de roulette draaide.

Die roulette werd de inzet van een langdurige touwtrekkerij tussen de achtereenvolgende concessionarissen en de gerechterlijke overheid. Daaraan kwam pas een definitief einde in 1910, ongeveer na het « roemrijke » Marquet-tijdperk.

I. Voorgeschiedenis

De kwestie van de kansspelen te Oostende kende een lange voorgeschiedenis. Al in 1838 vroeg de stad om zo'n speelzaal te mogen inrichten en die vraag werd in 1843, evenals in 1849, herhaald, maar steeds werd dat verzoek door de regering afgewezen. Het argument was dat kansspelen immoreel waren en dat die ook in Spa zouden verboden worden bij het verstrijken van de vergunning. Deze laatste belofte werd echter niet gehouden, want in 1859 werd de toelating om kansspelen toch opnieuw aan Spa gegeven, en daarenboven weer uitsluitend aan Spa. In Oostende protesteerde men heftig, maar de enige toegeving die men uiteindelijk bekwam, was dat 5 % van de winsten van de spelen te Spa, met een maximale totale som van 60.000 fr., naar Oostende, Blankenberge en Chaudfontaine moest gaan. Die steden moesten dit geld aanwenden om het verblijf van de toerist wat te veraangemen. Kon men niet het genoegen van het spel beleven, dan kon men dus toch op andere wijzen getroost worden (1).

In 1867 werd er een nieuw strafwetboek ingevoerd. Daarin werd het artikel met betrekking tot de speelzaak (art. 305) in die wijze veranderd, dat het kansspel enkel verboden was als de speelzaal een publiek karakter had (2).

---

(1) E. DE BROUWER, *La Question des Jeux*, Daveluy, Oostende, 1865.

(2) G.J. NELLENS, *Les Jeux de Hasards*, Erel, Oostende, 1946, p. 39.

In Oostende werd in de « Société Littéraire » op het Wapenplein het baccaratspel ingevoerd en in 1876 werd het geïntroduceerd in Cercle des Bains op de Zeedijk (de zogen. « courses de salon »). Beide initiatieven werden prompt verboden (3).

In 1878 werd het Kursaal geopend. Eigenaardig genoeg werd aan de restauranthouder Cotte uit Parijs toelating verleend om één baccarattafel te installeren. Dat aantal verdubbelde hij later (4). In 1879 werden de spelen voortgezet. De functies in het comité van de spelen, dat voornamelijk de toelating tot de speelzaal moest regelen, werden door de stedelijke overheid waargenomen : de president was de burgemeester ; als vice-president fungeerde een schepen en de secretaris was iemand van de stedelijke administratie.

Het is duidelijk dat men sterk kon twisten over de vraag wat er precies onder « publiek » verstaan moest worden, en wanneer het publiek vrije toegang tot de zaal had. Volgens de gerechtelijke overheid te Brugge was in Oostende iedereen toegelaten, met het gevolg dat op 23 juli 1879 het parket in de speelzaal binnenviel. Kirsch (directeur van het Kursaal) en Cotte werden voor de rechtbank gedaagd en het verbod op de speelzaal werd uitgesproken door de Correctionele rechtbank van Brugge op 14 augustus 1879.

Het Hof van Beroep te Gent en het Hof van Cassatie bevestigden dit op respectievelijk 3 oktober en 1 december 1879 (5). Het gevolg was dat de speelzaal werd gesloten.

Maar in 1881 werd de speelzaal opnieuw geopend en alles bleef rustig tot in 1889 ; toen werden de toenmalige concessionarissen van de speelzaal, Marius Curnier en Jean Bresson, voor de rechtbank gedaagd. Op 8 juni 1889 sprak de Correctionele Rechtbank de veroordeling uit. Dit vonnis werd door het Hof van Beroep te Gent op 7 oktober van datzelfde jaar bevestigd (6). In 1892 brak er met betrekking tot de speelzaal een groot schandaal los. Aanleiding hiertoe was een beschuldiging, uitgesproken door een zekere Coffin in de apotheek van Albert Bouchery. Coffin beweerde namelijk dat Montangie, de burgemeester op dat ogenblik, als erepresident van de « Cercle Privé des Jeux », de som van 25.000 fr. zou hebben ontvangen van de ex-speelhouder Bresson. Ook schepen De Breyne, als president, zou 15.000 fr. gekregen hebben ; de andere leden van het Comité ontvingen elk 5.000 fr., aldus Coffin.

De burgemeester diende daarop klacht in wegens eerroof en op 6 april kwam de zaak voor de vrederechter. Als getuige werd Bresson opgeroepen, die, tot ieders verbazing, de roddelpraat kwam bevestigen. Noch Montangie, noch De Breyne wilden een verklaring afleggen. Coffin werd echter toch veroordeeld tot een boete van 10 fr., benevens de proceskosten (7).

---

(3) Hs. zaal U.B.G., Hs. 3385, nr. 752 (overdruk uit *Annuaire de Nice*).

(4) *Idem*.

(5) R. DE RYCKERE, *Les Cercles de Jeu et l'Article 305 du Code Pénal*, in *La Belgique Judiciaire*, 03/03/1892, kolom 292-294.

(6) *Idem*.

(7) *Journal de Bruxelles*, 10/04/1892, p. 2.

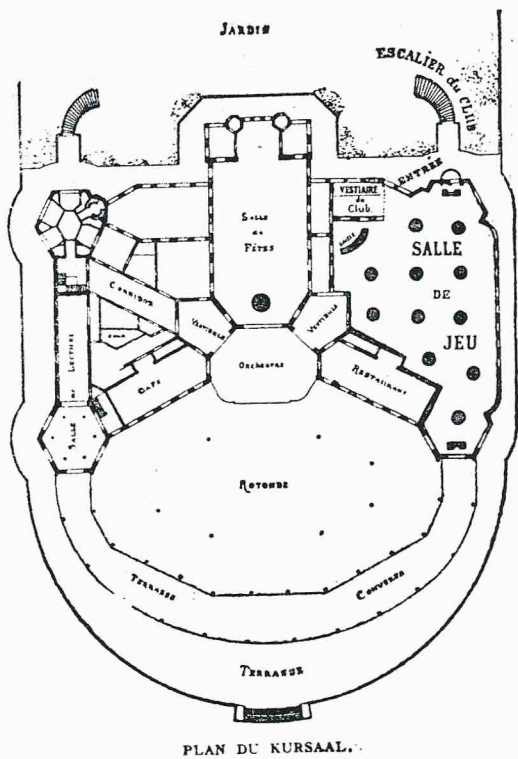

Een wijze waarop Marquet populariteit verwierf, prentbriefkaart (1907).

Razzia in het Kursaal, naar een Duitse illustratie, verz. De Plate (z.d.).

Grondplan van het Kursaal,
uit « Guide Ostende L'été »
O.S.B. (1898).

Speelzaal in het Kursaal,
foto, S.A.O. (z.d.).

Maar het gevolg was dat Montangie achtereenvolgens bij de Gouverneur en bij de Minister van Binnenlandse Zaken werd ontboden. Zelfs in de gemeenteraad van 19 april 1892 kwam de zaak ter sprake. Montangie probeerde alles te verklaren door de zaak van de hand te wijzen als een lastercampagne van de katholieke oppositie (8). Maar de publieke opinie was diep geschokt en op 28 april 1892 interpelleerde men in de Senaat over de kwestie (9).

De Minister van Binnenlandse Zaken reageerde met een voorstel bij de Koning om burgemeester Montangie uit zijn ambt te ontzetten. Dat gebeurde dan ook, bij Koninklijk Besluit van 29 april (10). Kort daarop nam Montangie zelf ontslag van de Association Libérale.

In hetzelfde jaar kreeg ook de nieuwe exploitant van de Cercle des Jeux problemen. Na Bresson kwam in 1891 Auguste Barnier in het bezit van de speelzaal. Maar ook hij werd achtereenvolgens door de Rechtbank te Brugge en het Hof van Beroep te Gent veroordeeld (11).

II. Marquet en zijn speelzalen

In 1892 werden de graaf de Lannoy en de graaf de Cornelissen door de Brugse rechtbank veroordeeld wegens het onwettig uitbaten van het Cercle de la Rue Royale. Dat was dus duidelijk een privé-initiatief (12). Deze speelzaal werd dan in 1896 door Georges Marquet overgebracht naar de Zeedijk, naar het Hôtel Central. Marquet baatte zijn speelzaal niet zelf uit ; Aimé Leclair was de exploitant.

Nu was het zo dat de stad met lede ogen zag hoe het privé-initiatief floreerde, vlak naast de eigen speelzaal. Bij Koninklijk Besluit van 30 december 1898 werd dan een beslissing van de gemeenteraad bekrachtigd, die de stad toeliet een jaarlijkse belasting van 500.000 fr., benevens 100 fr. per lid te heffen op de « houders » van de « speelkringen ». Resultaat : in 1900 verkocht Marquet het pand dat toch niet meer als speelzaal bruikbaar was, het werd opnieuw een hotel.

In zijn brein groeide een beter idee : als het onmogelijk wordt te concurreren met de « officiële » speelzaal, dan moet je die officiële speelzaal maar zelf huren ! Dat deed hij ook in 1904.

De speelzaal van het Kursaal, « Club Privé » genoemd, bleef echter ook na 1892 verder in gebruik. Zo waren er in 1896 2.822 leden, waaronder maar 305 Belgen. Onder de Belgische goklustigen bevonden zich 37 Oostendenaars. Er werd roulette beoefend, evenals het spel van de 30 en de 40 (14).

---

(8) Bulletin Communal, zitting van 19/04/1892.

(9) Annales Parlementaires Sénat, zitting van 28/04/1892.

(10) Belgisch Staatsblad, 30/04/1892, p. 1283.

(11) La Belgique Judiciaire, 08/04/1892 (kolom 635) en 09/07/1892 (kolom 1099-1100).

(12) La Belgique Judiciaire, 27/05/1892 (kolom 859-860).

(13) B.S., 31/12/1898, p. 5622.

(14) *A Propos de la Question des Jeux, Quelques Mots de Réponse à l'Union Syndicale de Bruxelles*, Daveluy, Oostende., 1897.

Hierbij dient nu wel opgemerkt te worden dat de toegang tot de speelzaal niet automatisch volgde uit de toegangskaart tot het Kursaal ! Daarvoor moest men zich bij het comité van de speelzaal aanmelden en aan bepaalde voorwaarden voldoen.

De hogere overheid, verstoord om de vele twisten over wat nu al of niet « publiek » was, besloot in 1902 dit probleem definitief de wereld uit te helpen. In dat jaar werd een wet gestemd die het spel definitief afschafte.

Als « troostprijs » kregen Oostende en Spa respectievelijk 5 en 2 miljoen (15). Die som werd in Oostende gedeeltelijk gebruikt voor de Koninklijke Galerijen.

Maar die wet van 1902 belette Marquet niet om vanaf 1904 spelen in het Kursaal te organiseren. In dat jaar was hij algemeen concessionaris geworden van het Kursaal met het Cercle Privé, van het Theater en van de baden.

De justitie reageerde echter prompt en op 2 juni 1905 werd hij te Brugge veroordeeld tot 8 dagen cel en 2.000 fr. boete. Zijn drie medeplichtigen, kregen dezelfde straf. Dit vonnis werd op 27 december 1905 door het Hof van Beroep te Gent bekrachtigd (16).

Dat ook belette Marquet niet om ermee door te gaan, tot hij in 1908 weer voor de rechter verscheen. Toen werd hij op 18 april te Brugge weer veroordeeld, nu tot 3 maal 1 maand gevangenis en 3 maal 1.000 fr. boete, dit voor de feiten van 1905, 1906 en 1907. In Gent werd op 23 juli enkel de gevangenisstraf geannuleerd (17).

Geen speelzaal meer, dan hoeft de rest ook niet meer ! besloot Marquet en in 1909 zegde hij zijn concessie op. Het geld van de kansspelen gebruikte Marquet anders ten dele om zijn project « Ostende Centre d'Art » te financieren.

Dat moest waarschijnlijk als een dekmantel dienen voor zijn speelzaal. Picard, de organisator, zegde nochtans dat hij volledig onafhankelijk stond van zijn geldschietster : « Car lorsqu'il s'est agi d'organiser notre tentative, et que M. Marquet m'a dit : Je veux soutenir votre idée. Je ferai tous les frais, — le lui ai répondu : Vous ferez les frais ? C'est bien ! Mais à la condition que vous ne vous mêlez pas de nos actes, que nous aurons carte blanche, que nous ferons ce que nous croirons opportun et bon. M. Marquet, sans hésiter, a répondu : C'est entendu. Allez votre train ! » (18). En een « train » werd er door Picard wel gevoerd (19) ! Op drie jaar tijd, van 1905 tot 1907, werd er op geen geld gekeken voor de vijf diverse activiteiten.

---

(15) B.S., 22 en 23/12/1902, pp. 6049-6052. Twee maal K.B. van 24/10/1902.

(16) La Belgique Judiciaire, 1905, kolom 1066-1072 ; 1906, kolom 412-414.

(17) La Belgique Judiciaire, 1908, kolom 516-526; 1009.

(18) E. PICARD, *Conférence Inaugurale, Sujet But et Esprit d'Ostende Centre d'Art*, 6 juin 1906, Larcier, Brussel, 1906, pp. 29-30.

(19) E. PICARD, *Ostende Centre d'Art, Trois Saisons d'Activité, 1905, 1906, 1907*, Larcier, Brussel, 1907.

Er was daar bijvoorbeeld de *muzikale activiteit*, waarbij, althans volgens de organisatoren, alle artiesten behoorlijk werden betaald. Voor een wedstrijd van lyrische kunst werden er daarenboven nog voor 50.000 fr. prijzen uitgetrokken. Ieder jaar werd in het Kursaal een « *Salon des Beaux Arts* » georganiseerd, waaraan achtereenvolgens 53, 44 en 55 kunstenaars participeerden. Door dat gebeuren werden er 67 werken verkocht. Ook werden er daarbij telkens catalogi gedrukt, op 10.000 exemplaren. Naar aanleiding van een reeks *conferenties*, waaronder enkele in het Nederlands (o.a. door Pol de Mont) moesten de sprekers financieel vergoed worden. In 1906 werd een literair gerichte *tentoonstelling* gehouden, over het Franstalige boek, opgevolgd in 1907 door een expositie over het Nederlandstalig boek. Telkens werd een catalogus verzorgd. Voor een laatste activiteit van het *theaterwezen*, een wedstrijd waarvoor voor 20.000 fr. aan prijzen, onkosten en vergoedingen voor de jury werd uitgetrokken, waren er 49 inzendingen (20).

Kortom, het behoorlijk aantal druksel zoals o.m. de catalogi, de rapporten en een gedenkschrift, evenals de organisatorische kosten en de prijzen, moeten Marquet handenvol geld gekost hebben. Maar dit werd door « *On objecte qu'elle trouve ses ressources précuniaires dans les jeux d'Ostende. On oublie de parler de ses ressources intellectuelles admirables* » (21) ruimschoots vergoed.

Behalve die culturele bijdrage, steunde Marquet ook stoeten, waarvan de bekendste in 1907 uitging. Zie daarvoor foto 3. Ook de luchtvaartpioniers steunde hij financieel. Door die mecenasactiviteiten verwierf Marquet een grote populariteit.

Groot was dan ook de consternatie toen Marquet in 1908 aan de stad schreef dat hij, wegens de agitatie in het parlement omtrent het kansspel zinnens was van « *terminer tout doucement les deux saisons qui me restent à faire, celle ci et celle de l'année prochaine* » (22). Zo bleef hij dus nog in het seizoen 1908 en 1909 in Oostende, maar de grootschalige projecten waren afgeschaft.

III. De Kursaaluitbating na Marquet

Toen nu Marquet na het seizoen 1909 zijn contract voor het Kursaal, het Theater en de baden opzegde, moest de stad uitkijken naar een nieuwe concessionaris. Maar de openbare aanbesteding van 14 december 1909, en van 24 januari 1910 had geen belangstelling; er kwam geen kat opdagen! Wel deed Maria Emile Charpentier uit Parijs een bod op het Kursaal en de baden. Maar Marquet deed óók een bod voor de hand-in-hand overdracht van het Kursaal, het Theater en de baden. Hij had zich dus blijkbaar bedacht. De stad schonk hem opnieuw haar vertrouwen (23).

---

(20) Behalve het hiervoor vermelde werk, zie ook: L. DUMONT - WILDEN, *Ostende Centre d'Art, Concours d'Œuvres Dramatiques Belges, Rapport*, Larcier, Brussel, 1907.

(21) Zie nr. 19, p. 42.

(22) B.C., 11/02/1908, pp. 132-133, brief van Marquet.

(23) B.C., 25/01/1910, p. 76 en p. 106.

Dit contract werd echter door de bestendige deputatie van de provincie West-Vlaanderen verbroken. In de zitting van de gemeenteraad van 12 april 1910 werd Charpentier de uiteindelijke huurder van het Kursaal, met het theater en de baden (24).

Zijn concessie bleek niet rendabel te zijn, want hij verzaakte er reeds het eerste jaar aan. De oorzaak van zijn vroegtijdig verzaken was de onmogelijkheid om een speelzaal in het Kursaal te houden.

Dat werd wel opnieuw geprobeerd, de spelen werden toen gehouden in lokalen verhuurd aan de Société Littéraire. Het parket viel echter reeds op 21 juli 1910 binnen (25). De reactie van heel wat spelers was dat ze verontwaardigd Oostende verlieten, de speelzaal werd daarna definitief gesloten. De invallen in het Kursaal prikkelden de fantasie van de journalisten, ter illustratie kunnen we wijzen op foto 4, die uit een Duitse krant werd geknipt.

Volledigheidshalve kunnen we nog het wetsvoorstel, op 6 december 1912 in de Kamer ingediend, vermelden. Daarin werd aangedrongen op een uitzonderingsregime op de wet van 24 oktober 1902 voor Spa en Oostende (26). Uiteindelijk kwam daar niets van terecht.

Uit alles wat we over de speelzaal zegden kan men vlug de indruk krijgen dat dit de enige functie van het Kursaal was. Dat was niet zo ! Als we foto 1 bekijken merken we duidelijk naast de speelzaal ook een leeszaal, café, restaurant, feestzaal en de grote rotonde op. Men kon er dus kranten lezen en verfrissingen benutten. Ook werden er bijna dagelijks bals georganiseerd, opgevrolijkt door een orkest. Maar toch moeten we aannemen dat de speelzaal het meest rendable onderdeel was van het Kursaal. Daarvan getuigde de hardnekkigheid waarmee men ermee doorging, ondanks gerechtelijke acties.

Zo kunnen we stellen dat de kansspelenkwestie een belangrijke factor in het toeristisch leven te Oostende heeft uitgemaakt.

---

(24) B.C., 12/04/1910, pp. 371-374. Voor Marquet zie : P. Lefèvre, *Georges Marquet*, in *Biographie Nationale*, T. XLI, 1981, kolom. 15-33.

(25) *La Saison d'Ostende*, 24/07/1910, p. 1.

(26) Doc. Parl. Chambre, zitting van 6/12/1912.